

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ АПК ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

FINANCIAL AND CREDIT PROVISION AS A KEY FACTOR IN STRATEGIC MANAGEMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES TO ENSURING FOOD SECURITY

Стаття присвячена дослідженню ключових аспектів стратегічного управління та фінансово-кредитного забезпечення аграрних підприємств в умовах сучасних викликів, зокрема війни та економічної нестабільності. Проаналізовано сучасний стан аграрного сектору України, виявляють основні проблеми та пропонують шляхи їх вирішення. Особлива увага приділяється аналізу досвіду Європейського Союзу та можливостям його імплементації в Україні. У статті представлено комплексний підхід до розвитку фінансово-кредитного забезпечення АПК, що включає розвиток доступного кредитування, залучення інвестицій, розвиток фінансової інфраструктури, страхування аграрних ризиків та цифровізацію фінансових послуг. Розглянуто різні джерела фінансування, включаючи державні програми, банківське кредитування, міжнародну допомогу, приватні інвестиції та кредитні спілки тощо. Визначено необхідність комплексного підходу до вирішення проблем аграрного сектору, що включає співпрацю між державою, бізнесом та міжнародними партнерами.

Ключові слова: стратегічне управління, фінансово-кредитне забезпечення аграрних підприємств зернового ринку, переробка, експорт, безпека, розвиток.

УДК 338.434.008

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.17-1>

Гонтарук Я.В.¹

к.е.н., доцент,
Вінницький національний
аграрний університет

Ревков О.А.²

аспірант,
Вінницький національний
аграрний університет

Заяць І.О.³

здобувач вищої освіти,
Вінницький національний аграрний
університет

Gontaruk Yaroslav

Vinnitsia National Agrarian University
Revkov Oleh

Vinnitsia National Agrarian University
Zayats Ivanna

Vinnitsia National Agrarian University

The article considers the critically important problem of strategic management and financial and credit support for Ukrainian agricultural enterprises in conditions of unprecedented challenges. In particular, the consequences of geopolitical instability, climate change and economic uncertainty are analyzed, which have been especially exacerbated in war conditions. The article comprehensively examines the problems of strategic management and financial and credit support for Ukrainian agricultural enterprises in conditions of war and economic instability. Using literature analysis, systematic and comparative analysis, as well as statistical methods, the authors identify key challenges and offer practical recommendations. Special attention is paid to the analysis of the EU experience and the possibilities of its adaptation in Ukraine for the development of an effective system of financing of the agro-industrial complex. The study focuses on a comprehensive analysis of the current state of the agricultural sector, identifying key problems, such as limited access to credit resources, high risks and market instability. Special attention is paid to the impact of the war, which causes significant losses and requires immediate measures to restore the industry. The article offers practical recommendations for improving the strategic management and financial support of agricultural enterprises. Various sources of financing are considered, including state programs, bank lending, international assistance, private investments and credit unions, with an analysis of their development trends. Special emphasis is placed on the analysis of the experience of the European Union, in particular the Common Agricultural Policy (CAP), and the possibilities of its implementation in Ukraine. Such aspects as the development of affordable lending, investment attraction, development of financial infrastructure, insurance of agricultural risks and digitalization of financial services are considered. It provides valuable information for politicians, agricultural enterprises and researchers interested in ensuring food security in Ukraine.

Key words: strategic management, financial and credit support of agricultural enterprises in the grain market, processing, export, security, development.

Постановка проблеми. Сьогодні аграрний сектор України стикається з безпрецедентними викликами, пов'язаними з геополітичною нестабільністю, змінами клімату та економічною невизначеністю. В умовах війни особливо гостро постає питання продовольчої безпеки, що вимагає ефективного стратегічного управління та надійного фінансово-кредитного забезпечення аграрних підприємств.

Недостатнє фінансування, обмежений доступ до кредитних ресурсів, високі ризики та нестабільність ринків негативно впливають на здатність аграрних підприємств забезпечувати стабільне виробництво та постачання сільськогосподарської продукції.

Крім того, неефективні стратегії управління, відсутність інновацій та недостатня увага до питань безпеки виробництва та переробки ускладнюють адаптацію аграрного сектору до сучасних викликів.

Вирішення цих проблем потребує комплексного підходу, який включає в себе:

- розробку та впровадження ефективних стратегій управління;
- оптимізацію фінансово-кредитного забезпечення;
- підвищення рівня безпеки виробництва та переробки;
- стимулювання експорту;
- впровадження інноваційних технологій.

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7616-9422>

² ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-9533-4077>

³ ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-9995-7688>

Таким чином, дослідження питань стратегічного управління та фінансово-кредитного забезпечення аграрних підприємств є надзвичайно актуальним для забезпечення продовольчої безпеки України в умовах сучасних викликів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемам дослідження розвитку підприємств АПК присвячені праці Фурман І.В. [2; 5], І. Свиноуса [4], Дмитрика В.О. [6], Калетніка Г.М. [7] та ін. Проте дослідження ключових напрямів вдосконалення фінансово-кредитного забезпечення підприємств АПК в сучасних умовах потребує подальших досліджень, що зумовлює актуальність тематики статті.

Постановка завдання. Основна мета цієї статті полягає в тому, щоб дослідити та проаналізувати ключові аспекти стратегічного управління та фінансово-кредитного забезпечення аграрних підприємств в контексті забезпечення продовольчої безпеки. Це передбачає глибоке розуміння сучасних тенденцій, викликів та можливостей, які впливають на аграрний сектор. На основі проведеного аналізу, стаття має на меті розробити практичні рекомендації щодо покращення стратегічного управління та фінансового забезпечення аграрних підприємств. Ці рекомендації будуть спрямовані на зміцнення продовольчої безпеки та підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору. Особлива увага приділена аналізу впливу зовнішніх факторів, зокрема війни, на фінансове забезпечення аграрних підприємств. Це включає в себе оцінку збитків, ризиків та необхідних заходів для відновлення та стабілізації аграрного сектору в умовах конфлікту.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Аграрний сектор України, як стратегічно важлива галузь національної економіки, опинився в епіцентрі безпрецедентних викликів. Війна, економічна нестабільність та кліматичні зміни створюють серйозні загрози для продовольчої безпеки країни. В умовах обмежених ресурсів та зростаючих ризиків, ефективне стратегічне управління та надійне фінансово-кредитне забезпечення аграрних підприємств стають ключовими факторами їх виживання та подальшого розвитку.

Як свідчать попередні дослідження – структурні зміни в переробній сфері агропромислового комплексу є невід'ємною частиною сучасного розвитку економіки. Для успішної адаптації до нових умов підприємствам необхідно постійно вдосконалювати технології, розширювати асортимент продукції, підвищувати якість, орієнтуватися на потреби споживачів та враховувати екологічні вимоги [1, с. 45].

Зовнішні державні запозичення необхідні для забезпечення платоспроможності держави та досягнення економічного зростання. Тому другий напрямок розробки боргової стратегії є більш

прийнятним для України, і він має базуватися на наукових засадах. Структуру і розмір державного боргу слід прогнозувати на декілька років та навіть десятиріч, наслідком чого буде стабільне економічне зростання й потужна фінансова система [2, с. 72].

В той же час в попередніх дослідженнях розроблена методика, що може бути інструментом для комплексної оцінки ефективності підприємств переробної сфери АПК в вартісному вираженні [3, с. 12]. Використання даної методики дасть можливість оцінити ефективність виробництва на підприємствах АПК.

В той же час для розвитку виробництва на підприємствах АПК необхідне залучення значного обсягу інвестицій. Проте як свідчать дослідження І. Свиноуса, фінансування інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств зорієнтоване на власні джерела, а інструменти державної підтримки не мають значного впливу на її активізацію. При цьому, відчуваючи нестачу власних коштів у джерелах фінансування інвестицій, сільськогосподарські підприємства залучають менші обсяги, ніж необхідно, позикових коштів, які для них недоступні внаслідок високої вартості, що призводить до уповільнення темпів росту інвестицій [4, с. 19].

Одним з напрямів відповідного інвестування можуть стати проекти з виробництва органічної продукції. В загальному погоджуємося з думкою І. Фурман, що стимулювання розвитку виробництва органічної продукції шляхом надання грантів та державних дотацій для фермерських господарств та підприємств які планують виробляти її є перспективним напрямом забезпечення населення якісними продуктами харчування [5].

Проте Дмитрик О.В. зазначає, що в Україні наразі немає спеціальної державної програми підтримки розвитку малих форм господарювання, до яких належать і фермерські господарства. Така програма могла б суттєво допомогти фермерам у розвитку їхнього бізнесу [6].

В той же час для підприємств переробної сфери АПК одним з напрямів розвитку може стати виробництво біопалив. Як зазначає, Г. Калетнік, виробництво біогазу та біоетанолу для прикладу на спиртових заводах зможе дати наступний ефект для економіки: підвищити енергетичну незалежність регіону; знизити витрати спиртових заводів на енергоносії; покращити екологічний стан водних ресурсів області; знизити обсяг викидів парникових газів; забезпечити тваринницьку галузь білковими кормами [7, с. 20].

Особливо актуальним в сучасних умовах є забезпечення виробництва та переробки зернової продукції в АПК України. Попередніми дослідженнями встановлено, що для досягнення конкурентних переваг на ринках зернопродукції доцільне поєднання та використання двох видів

маркетингових стратегій: спеціалізації та диверсифікації. Для окремих підгалузей пропонується поєднання маркетингової, збутової, виробничої, організаційної, фінансової та стратегії диверсифікації. При оптимальному їх застосуванні рівень пропозиції та споживання вітчизняного макаронних виробів та хлібобулочних виробів значно зросте [8, с. 96].

Аналіз таблиці 1 виявляє кілька ключових тенденцій, а саме державні програми, особливо в умовах воєнного стану, набувають вирішального значення, демонструючи тенденцію до збільшення обсягів фінансування та адаптації до поточних потреб аграріїв. Це підкреслює стратегічну важливість аграрного сектору для національної економіки та забезпечення продовольчої безпеки країни.

Банківське кредитування, зі свого боку, зазнає значних змін через високі ризики, пов'язані з війною. Спостерігається скорочення обсягів кредитування та посилення вимог до позичальників, що ускладнює доступ аграрних підприємств до необхідних фінансових ресурсів. Зростання процентних ставок ще більше поглиблює цю проблему.

Міжнародна допомога стає критично важливим джерелом фінансування, особливо в умовах війни. Тенденція до збільшення обсягів допомоги, спрямованої на підтримку посівної кампанії та відновлення інфраструктури, свідчить про міжнародну солідарність з Україною в забезпеченні продовольчої безпеки.

Приватні інвестори, хоча їх активність залежить від інвестиційного клімату, потенційно можуть відіграти важливу роль у відновленні аграрного сектору після закінчення війни. Кредитні спілки, з їх

фокусом на мікрокредитуванні та підтримці малих фермерів, також демонструють тенденцію до розвитку, що є важливим для підтримки дрібних аграрних виробників.

Загалом, аналіз показує, що фінансово-кредитне забезпечення аграрних підприємств в Україні зазнає значних змін, особливо в умовах війни. Державні програми та міжнародна допомога відіграють ключову роль у підтримці сектору, тоді як банківське кредитування стає більш обмеженим. Розвиток різноманітних джерел фінансування є критично важливим для забезпечення сталого розвитку аграрного сектору в довгостроковій перспективі.

Для розвитку ефективної системи фінансово-кредитного забезпечення підприємств АПК необхідно зосередитися на кількох пріоритетних напрямках. Перш за все, слід активно розвивати доступне кредитування, розширюючи пільгові програми та спрощуючи процедури отримання кредитів. Важливим є також стимулювання використання аграрних розписок, що дозволяє залучати фінансування під заставу майбутнього врожаю (табл. 2).

Другим пріоритетом є залучення інвестицій, що вимагає створення сприятливого інвестиційного клімату, активізації співпраці з міжнародними інвесторами та розвитку венчурного фінансування. Ці заходи сприятимуть впровадженню інноваційних технологій та підвищенню конкурентоспроможності аграрного сектору.

Розвиток фінансової інфраструктури, включаючи підтримку кредитних спілок, створення аграрного банку та розширення лізингових послуг, є ще одним важливим напрямом. Це дозволить розширити спектр фінансових послуг та покращити їх доступність для малих фермерських господарств.

Таблиця 1

Оновні джерела фінансування та ключовими тенденції розвитку даної діяльності в 2021–2025 рр.

Джерело фінансування	Характеристика	Тенденції
Державні програми	Пільгове кредитування («Доступні кредити 5-7-9%») Часткове гарантування кредитів Субсидії та дотації	Зростання ролі в умовах війни Адаптація програм до потреб аграріїв Збільшення обсягів фінансування
Банківське кредитування	Комерційні кредити Кредитні лінії Аграрні розписки	Скорочення обсягів через високі ризики Посилення вимог до позичальників Зростання процентних ставок
Міжнародна допомога	Гранти Кредити від міжнародних організацій Допомога від країн-партнерів	Збільшення обсягів в умовах війни Спрямованість на підтримку посівної кампанії та відновлення інфраструктури
Приватні інвестори	Венчурні інвестиції Інвестиції в агрохолдинги Лізинг	Залежить від інвестиційного клімату Можливе зростання після закінчення війни
Кредитні спілки	Мікрокредитування Кредитування малих фермерів	Розвиток мережі кредитних спілок Зростання популярності серед малих аграріїв

Джерело: систематизовано на основі власних досліджень

Пріоритетні напрями розвитку фінансово-кредитного забезпечення підприємств АПК

Пріоритетний напрям	Основні заходи	Очікувані результати
Розвиток доступного кредитування	Розширення пільгових кредитних програм Спрощення процедур кредитування Розвиток аграрних розписок	Збільшення обсягів кредитування Покращення доступу до кредитних ресурсів Зниження вартості кредитування
Залучення інвестицій	Створення сприятливого інвестиційного клімату Залучення міжнародних інвестицій Розвиток венчурного фінансування	Збільшення обсягів інвестицій в АПК Впровадження інноваційних технологій Підвищення конкурентоспроможності АПК
Розвиток фінансової інфраструктури	Розвиток кредитних спілок Створення аграрного банку Розвиток лізингу	Розширення спектру фінансових послуг Покращення доступу до фінансових послуг для малих фермерів Оновлення техніки та обладнання в АПК
Страховання аграрних ризиків	Розвиток аграрного страхування Державна підтримка аграрного страхування	Зменшення фінансових втрат від ризиків Підвищення стабільності аграрного виробництва
Цифровізація фінансових послуг	Впровадження цифрових технологій Розвиток агрофінтех	Підвищення ефективності фінансових послуг Зменшення транзакційних витрат Покращення доступу до фінансових послуг у віддалених регіонах

Джерело: авторське бачення

Страховання аграрних ризиків також має стати пріоритетом, що вимагає розвитку ринку аграрного страхування та забезпечення державної підтримки цього процесу. Це допоможе зменшити фінансові втрати від ризиків та підвищити стабільність аграрного виробництва.

Нарешті, цифровізація фінансових послуг є необхідною для підвищення ефективності та доступності фінансування. Впровадження цифрових технологій та розвиток агрофінтех-компаній сприятимуть зменшенню транзакційних витрат та покращенню доступу до фінансових послуг у віддалених регіонах.

Також слід зауважити, що враховуючи попередні дослідження ключовими напрямками розвитку підприємств АПК має стати збільшення обсягів переробки сировини на продукцію з високою доданою вартістю, розвиток виробництва органічних та екологічних продуктів, а також забезпечення внутрішнього попиту [9, с. 205].

Досвід Європейського Союзу (ЄС) у фінансово-кредитному забезпеченні агропромислового комплексу (АПК) є надзвичайно цінним для України. Він демонструє комплексний підхід до підтримки аграрного сектору, що включає прямі виплати, фінансові інструменти, розвиток сільських територій, управління ризиками та технологічний розвиток. Ключовим елементом є Спільна аграрна політика (САП), яка створює стабільне фінансове середовище для аграріїв (табл. 3).

Фінансові інструменти, такі як гарантійні фонди, пільгові кредити та інвестиційні фонди, забезпечують доступ до фінансування для різних типів аграрних підприємств. Розвиток сільських територій

через інвестиції в інфраструктуру, підтримку підприємництва та місцевих ініціатив сприяє диверсифікації сільської економіки та покращенню якості життя. Управління ризиками, зокрема через аграрне страхування, зменшує фінансові втрати та забезпечує стабільність виробництва.

Технологічний розвиток, особливо цифровізація АПК, підвищує ефективність виробництва, покращує управління ресурсами та забезпечує прозорість ринків. Це сприяє конкурентоспроможності аграрного сектору. Для України важливо адаптувати цей досвід до своїх умов, враховуючи особливості національного аграрного сектору.

Адаптація досвіду ЄС вимагає гармонізації законодавства, розвитку фінансових інституцій, співпраці держави та приватного сектору, а також підвищення фінансової грамотності аграріїв. Гармонізація законодавства передбачає адаптацію українського законодавства до стандартів ЄС. Розвиток фінансових інституцій включає створення спеціалізованих банків і фондів для аграрного сектору.

Співпраця держави та приватного сектору передбачає залучення приватних інвестицій через державно-приватне партнерство. Підвищення фінансової грамотності аграріїв включає навчання фінансовому плануванню та управлінню ризиками. Враховуючи досвід країн ЄС, Україна може створити ефективну систему фінансово-кредитного забезпечення АПК, яка б сприяла сталому розвитку аграрного сектору та забезпеченню продовольчої безпеки.

Враховуючи досвід ЄС та впроваджуючи запропоновані рекомендації, Україна зможе створити

**Імплементація досвіду ЄС для вдосконалення
фінансово-кредитного забезпечення АПК в Україні**

Аспект	Досвід країн ЄС	Можлива імплементація в Україні
Спільна аграрна політика (САП)	Прямі виплати фермерам, підтримка розвитку сільських територій, регулювання ринків.	Створення ефективної системи прямих виплат, адаптованої до українських реалій.
Фінансові інструменти	Гарантійні фонди, пільгові кредити, інвестиційні фонди.	Розвиток аналогічних інструментів для забезпечення доступу аграріїв до фінансування.
Розвиток сільських територій	Інфраструктурні проекти, підтримка підприємництва, місцеві ініціативи.	Створення комплексних програм розвитку сільських територій, диверсифікація сільської економіки.
Страховання аграрних ризиків	Широке поширення аграрного страхування, державна підтримка.	Розвиток ринку аграрного страхування, державна підтримка страхових продуктів.
Цифровізація АПК	Впровадження цифрових технологій для підвищення ефективності та прозорості.	Активізація цифровізації АПК, розвиток агрофінтех-рішень.
Гармонізація законодавства	Адаптація національного законодавства до стандартів ЄС.	Адаптація українського законодавства до стандартів ЄС у сфері фінансового забезпечення АПК.
Фінансові інституції	Спеціалізовані банки та фонди для кредитування аграрного сектору.	Створення або посилення фінансових інституцій, що спеціалізуються на АПК.
Державно-приватне партнерство	Залучення приватного сектору до фінансування аграрних проектів.	Розвиток механізмів державно-приватного партнерства для залучення інвестицій в АПК.
Фінансова грамотність	Навчання та консультації для аграріїв з питань фінансів та ризиків.	Проведення освітніх програм для підвищення фінансової грамотності аграріїв.

Джерело: власні дослідження

ефективну систему фінансово-кредитного забезпечення АПК, що сприятиме сталому розвитку аграрного сектору та забезпеченню продовольчої безпеки.

Висновки. Дослідження виявило, що аграрний сектор України перебуває в умовах безпрецедентних викликів, особливо в контексті війни, що вимагає негайного та комплексного реагування. Ефективне стратегічне управління та надійне фінансово-кредитне забезпечення є критично важливими для гарантування продовольчої безпеки країни.

Аналіз поточного стану фінансово-кредитного забезпечення аграрних підприємств висвітлює низку проблем, включаючи обмежений доступ до кредитних ресурсів, високий рівень ризиків та нестабільність ринків. Для подолання цих викликів необхідні такі кроки:

- розвиток доступного кредитування шляхом розширення пільгових програм та спрощення процедур;
- залучення інвестицій через створення сприятливого інвестиційного клімату та активізацію міжнародної співпраці;
- розвиток фінансової інфраструктури, підтримка кредитних спілок, створення аграрного банку та розширення лізингових послуг;
- впровадження аграрного страхування для зменшення фінансових втрат від ризиків;

– цифровізація фінансових послуг для підвищення їхньої ефективності та доступності.

Досвід Європейського Союзу в рамках Спільної аграрної політики (САП) є надзвичайно цінним для України. САП демонструє ефективну модель підтримки аграрного сектору, що включає прямі виплати фермерам, фінансування розвитку сільських територій та регулювання ринків. Імплементація подібних механізмів в Україні може забезпечити стабільність аграрного виробництва, підвищити конкурентоспроможність українських аграріїв та сприяти сталому розвитку сільських територій. Важливо адаптувати принципи САП до українських реалій, враховуючи особливості національного аграрного сектору та поточні виклики.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гонтарук Я.В., Ревков О.А. Теоретико-методичні аспекти структурних змін переробної сфери агропромислового сектору економіки. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. № 5 (14). С. 42-46. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.14-6>
2. Фурман І. В. Стан зовнішньої заборгованості України перед міжнародними кредиторами: оцінка та напрями врегулювання. *Фінансовий простір*. 2013. № 2. С. 66-73.
3. Ревков О.А. Вдосконалення методики оцінки ефективності діяльності підприємств переробної сфери АПК. *International scientific-practical confe-*

rence "Economics, finance, accounting and law: analysis of trends and development prospects": conference proceedings (Tampere, Finland, November 1, 2024). Tampere, Finland: Scholarly Publisher ICSSH, 2024. P. 55. URL: <https://drive.google.com/file/d/1zrXLBcVxJ5eQUnh09aW0BR4ptZk2u39S/view>

4. Мельник С. І., Свиноус І.В., Фурман І.В., Трофімова Г.В., Стариченко Є.М. Інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств в умовах трансформаційних процесів. *Економіка та держава*. 2021. № 11. С. 14-19. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.11.14>

5. Фурман І.В., Рєвкова А.В., Рєвков О.А. Напрями формування системи продовольчого забезпечення населення України в умовах військового стану. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 58. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3317/3243> DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-63>

6. Фурман І.В., Дмитрик В.О. Державне регулювання розвитку фермерських господарств в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 63. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-25>

7. Калетник Г.М., Гонтарук Я.В. Диференціація розвитку галузей переробної промисловості аграрного сектору Вінницької області. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2020. № 3 (53). С. 7-23. DOI: <https://doi.org/10.37128/2411-4413-2020-3-1>

8. Яремчук Н.В., Гонтарук Я.В. Перспективи розвитку виробництва та переробки зерна в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2022. Випуск 74. С. 88-97 DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.74-13>

9. Гонтарук Я.В., Рєвков О.А. Напрямки розвитку переробної промисловості агропромислового комплексу України. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2025. Випуск 1 (16). С. 201-206. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.16-30>

REFERENCES:

1. Hontaruk Ya.V., Revkov O.A. (2024) Teoretyko-metodychni aspekty strukturnykh zmin pererobnoi sfery ahropromyslovoho sektoru ekonomiky [Theoretical and methodological aspects of structural changes in the processing sphere of the agro-industrial sector of the economy]. *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka*, no. 5 (14), pp. 42-46. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.14-6> [in Ukrainian].

2. Furman I.V. (2013). Stan zovnishnoi zaborhovanosti Ukrainy pered mizhnarodnymy kredytoramy: otsinka ta napriamy vrehuliuвання [The state of Ukraine's external debt to international creditors: assessment and directions for settlement]. *Finansovy*

prostir, no. 2, pp. 66-73. [in Ukrainian].

3. Revkov O.A. (2024) Vdoskonalennia metodyky otsinky efektyvnosti diialnosti pidpriemstv pererobnoi sfery APK [Improving the methodology for assessing the efficiency of the activities of processing enterprises in the agro-industrial complex]. International scientific-practical conference "Economics, finance, accounting and law: analysis of trends and development prospects": conference proceedings (Tampere, Finland, November 1, 2024). Tampere, Finland: Scholarly Publisher ICSSH, p. 55. Available at: <https://drive.google.com/file/d/1zrXLBcVxJ5eQUnh09aW0BR4ptZk2u39S/view> [in Ukrainian].

4. Melnyk S., Svyynous I., Furman I., Trofimova H., Zubchenko V. (2021). Rozvytok intehratsiinykh ta kooperatyvnykh vidnosyn pry investytsiini diialnosti silskohospodarskykh pidpriemstv [Development of integration and cooperative relations in agricultural enterprises investment activities. *Agrosvit*, vol. 21-22, pp. 10-18. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2021.21-22.10>. [in Ukrainian].

5. Furman I.V., Revkova A.V., Revkov O.A. (2023). Napriamy formuvannia systemy prodovolchoho zabezpechennia naselennia Ukrainy v umovakh viiskovoho stanu [Directions for the formation of the food supply system for the population of Ukraine under martial law]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 58. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-63> [in Ukrainian]

6. Furman I.V., Dmytryk V.O. (2024). Derzhavne rehuliuвання rozvytku fermerskykh hospodarstv v umovakh voiennoho stanu [State regulation of the development of farms under martial law]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 63. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-25> [in Ukrainian]

7. Kaletnik G.M., Hontaruk Ya.V. (2020). Dyferentsiatsiia rozvytku haluzei pererobnoi promyslovosti ahrarynoho sektoru Vinnytskoi oblasti [Differentiation of development of branches of processing industry of agrarian sector of Vinnytsia region]. *Economics, finance, management: topical issues of science and practical activity*, vol. 3 (53), pp. 7-23. DOI: <https://doi.org/10.37128/2411-4413-2020-3-1>. [in Ukrainian].

8. Yaremchuk N.V., Hontaruk Ya.V. (2022). Perspektyvy rozvytku vyrobnytstva ta pererobky zerna v Ukraini [Prospects for the development of grain production and processing in Ukraine]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, vol. 74, pp. 88-97. DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.74-13> [in Ukrainian].

9. Hontaruk Ya.V., Revkov O.A. (2025). Napriamy rozvytku pererobnoi promyslovosti ahropromyslovoho kompleksu Ukrainy. *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka*, vol. 1 (16), pp. 201-206. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.16-30> [in Ukrainian].